

Eksamensoppgave JUS2111 Våren 21

Praktikum – del I (4 timer)

Marte Kirkerud er lam fra livet og ned, og avhengig av rullestol. Kirkeruds store hobby er mat. Hun er en god hobbykokk og elsker å prøve nye spisesteder.

I hjembyen hennes, Lillevik, åpnet den nye gourmetrestauranten Kasernen dørene i desember 2020. Restauranten lå i annen etasje i et historisk steinbygg fra 1700-tallet, som opprinnelig var brukt til militærkaserner. Det måtte derfor en omfattende ombygging til for å etablere den nye restauranten.

Kirkerud var svært begeistret over den nye gourmetrestauranten, og bestilte bord til åpningen. Ved ankomst ble hun imidlertid skuffet. Det var ingen heis, og trappen opp til annen etasje var så lang, smal, bratt og svingete at det ikke var praktisk mulig å få båret henne opp med rullestolen. Kirkerud måtte derfor snu og reise hjem igjen.

Vel hjemme sendte Kirkerud en e-post til restaurant Kasernen hvor hun blant annet skrev at «det var uforståelig hvordan en helt ny restaurant kan være fullstendig utilgjengelig for rullestolbrukere». I løpet av noen dager svarte Kasernen at de hadde foreslått tiltak overfor Lillevik kommune som kunne gjøre restauranten tilgjengelig for rullestolbrukere, men byantikvaren hadde satt foten ned for alle forslagene. Byantikvaren hadde istedenfor foreslått et modernistisk bygg på nabotomten, med glassbro over til Kasernen. Dette ville riktignok koste mange ganger så mye som å bygge selve restauranten. Etter søknad hadde Lillevik kommune derfor godkjent at Kasernen ble bygget uten å tilfredsstille kravene til universell utforming, fordi det ville innebære en uforholdsmessig byrde for restauranten. Det ble i den forbindelse vist til likestillings- og diskrimineringsloven § 17(3).

For Kirkerud ble dette nå en prinsippsak. Hun ville stanse Lillevik kommunes dispensasjonspraksis fullstendig. Derfor tok hun ut søksmål mot kommunen, og ba retten slå fast følgende:

«Lillevik kommune kan ikke gi dispensasjon fra krav om universell utforming ved nyetablering av restauranter».

I stevningen viste Kirkerud til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 9 om tilgjengelighet. Kirkerud pekte på at CRPD-komiteen i sin generelle kommentar til artikkelen fra 2014 ([General Comment no. 2](#)) uttalte følgende:

«A clear distinction should be drawn between the obligation to ensure access to all newly designed, built or produced objects, infrastructure, goods, products and services and the obligation to remove barriers and ensure access to the existing physical environment and existing transportation, information and communication, and services open to the general public.

[...] All new objects, infrastructure, facilities, goods, products and services have to be designed in a way that makes them fully accessible for persons with disabilities, in accordance with the principles of universal design.» (avsnitt 13)

og

«The obligation to implement accessibility is *unconditional*, i.e. the entity obliged to provide accessibility may not excuse the omission to do so by referring to the burden of providing access for persons with disabilities.» (avsnitt 25, uthevelse i original)

I følge Kirkerud innebar CRPD artikkel 9 derfor en ubetinget plikt til å sørge for universell utforming av nye servicetilbud rettet mot allmennheten, slik som nye restauranter.

I sitt tilsvaer hevdet Lillevik kommune for det første at søksmål som sprang ut av internasjonale menneskerettigheter måtte rettes mot staten, og ikke en tilfeldig kommune. Dette fordi det etter Grunnloven § 92 er «Statens myndigheter» som skal respektere og sikre menneskerettighetene.

For det andre, om retten skulle komme til at søksmålet kunne rettes mot dem, hevdet Lillevik kommune at CRPD artikkel 9 ikke kunne innebære en ubetinget plikt til tilrettelegging, slik Kirkerud påstod. Kommunen viste til forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven, [Prop. 81 L \(2016-2017\)](#) punkt 22.3, hvor det står at «Artikkel 9 kan gjennomføres gradvis, og det er opp til statene å vurdere hvilke tiltak som er rimelige og forholdsmessige». Kommunen hevdet at dette var godt i samsvar med ordlyden i artikkel 9, hvor begrepet «appropriate measures» brukes gjennomgående. Kommunen mente videre at CRPD-komiteens oppfatning av artikkel 9 hadde liten eller ingen betydning for tolkningen. I den forbindelse viste kommunen til den ferske dommen i saken mellom Qatar og UAE ([Qatar v. United Arab Emirates, judgment of 4 February 2021](#)), hvor ICJ i avsnitt 101 uttrykkelig fravek CERD-komiteens tolkning av begrepet "national origin" i FNs rasediskrimineringskonvensjon. Dessuten mente kommunen at CRPD ikke kunne tolkes slik at den sto helt i veien for fornuftig utnyttelse av verneverdige bygninger.

For det tredje, dersom CRPD artikkel 9 skulle innebære en ubetinget plikt til tilrettelegging, hevdet Lillevik kommune at likestillings- og diskrimineringsloven måtte gå foran CRPD. Kommunen pekte på at det i likestillings- og diskrimineringsloven § 12(2) slås tydelig fast at diskriminering i form av brudd på plikten til universell utforming er uttømmende regulert i lovens §§ 17–23. Siden bare § 17 var relevant for den foreliggende saken, måtte saken avgjøres etter denne paragrafen alene. Siden § 17(3) eksplisitt legger opp til at det skal foretas en forholdsmessighetsvurdering, kunne det ikke ha noen betydning om CRPD artikkel 9 stilte mer absolutte krav til tilrettelegging. Klar norsk lov måtte gå foran en internasjonal konvensjon, mente kommunen. Derfor kunne ikke kommunen være fullstendig avskåret fra å gi dispensasjoner fra krav til universell utforming, slik Kirkerud påstod.

Kirkerud så seg nødt til å svare på kommunens argumentasjon i et prosesskriv. Der anførte hun at også kommuner måtte håndheve menneskerettighetene. For det andre fastholdt hun at CRPD artikkel 9 innebar en ubetinget plikt til tilrettelegging, og at denne måtte være styrende for tolkningen av likestillings- og diskrimineringsloven § 17. For det tredje hevdet Kirkerud at CRPD – en internasjonal menneskerettighetskonvensjon som Norge er bundet av – uansett måtte gå foran norsk lov.

Begge parter var enige om at Grunnloven § 98 ikke strakk lengre enn det som måtte følge av CRPD.

Drøft og ta stilling til de rettsspørsmålene oppgaven reiser innenfor fagområdene JUS2111 består av.

Praktikum – del II (2 timer)

Våren 2021 ble tvisten mellom Marte Kirkerud og Lillevik kommune omtalt i riksmediene. Tidligere ekspedisjonssjef og leder for avdelingen for likestilling, diskriminering og internasjonale saker i Kulturdepartementet, Hans Tastad, sto da frem i Aftenposten og hevdet at Regjeringen bevisst hadde latt være å informere Stortinget om at likestillings- og diskrimineringsloven § 17 kunne være i strid med CRPD artikkel 9. Under arbeidet med lovproposisjonen hadde han skrevet noen avsnitt om den tilsynelatende motstriden mellom lovforslagets § 17 og CRPD artikkel 9, med henvisning til CRPD-komiteens generelle kommentar nr. 2. Disse avsnittene ble slettet av politisk ledelse idet proposisjonen ble ferdigstilt, noe Tastad reagerte på. Tastad fortalte videre til Aftenposten at han tok dette opp direkte med kulturminister Oline Olsen, som ga ham beskjed om å «ikke snakke ned det viktige fremskrittet denne nye loven innebærer».

I første spørretime etter publiseringen av Hans Tastads historie erkjente kulturminister Olsen å ha slettet avsnittene fra proposisjonen. Da ble stemningen opphisset, både på Stortinget og i befolkningen. Det ble et folkekrav at restauranter og andre servicetilbud etablert etter at Norge tiltrådte CRPD måtte være universelt utformet.

På Stortinget rettet en samlet opposisjon, som riktignok var i mindretall, i første omgang oppmerksomheten mot regjeringen og kulturminister Olsen. Opposisjonen hevdet at Stortinget hadde blitt ført bak lyset ved at proposisjonen til likestillings- og diskrimineringsloven ikke opplyste om den mulige motstriden mellom lovens § 17 og CRPD artikkel 9. Dette måtte være et brudd på opplysningsplikten etter Grunnloven § 82, ble det sagt.

Det ble deretter fremmet et representantforslag om å endre likestillings- og diskrimineringsloven slik at alle servicetilbud rettet mot allmennheten etablert etter 3. juli 2013 måtte være universelt

utformet. Akkurat denne datoen ble valgt fordi det var datoen CRPD trådte i kraft for Norge. Servicetilbud som ikke allerede var universelt utformet måtte være det senest 3 måneder etter lovendringens ikrafttredelse.

Forslaget fikk umiddelbart stor tilslutning i befolkningen, og verken opposisjonen eller regjeringspartiene turte annet enn å vise handlekraft, siden stortingsvalget bare var måneder unna. Lovforslaget ble derfor enstemmig vedtatt i Stortinget og fikk kongelig sanksjon allerede fredag 16. april. Loven trådte da i kraft umiddelbart.

På Dagsnytt 18 samme ettermiddag stilte daglig leder for restaurant Kasernen, Peder Ås, opp til debatt om lovendringen. Han langet ut mot politikerne, og kalte den nye loven «et populistisk og grunnlovsstridig hastverksarbeid». Lovvedtaket var, ifølge Ås, både urimelig og tilbakevirkende. Ås og Kasernen ville derfor ikke innrette seg etter lovvedtaket. «Alternativet vil være kroken på døra», avsluttet Ås.

Lederen for det største opposisjonspartiet på Stortinget, som også deltok i debatten, tok kraftig til motmæle. Det var ingenting tilbakevirkende ved denne lovendringen, mente hun. Lovendringen innebar kun å stille krav for fremtiden. Om det var for dyrt for Kasernen å tilpasse bygningen de nå befant seg i, kunne de flytte til et universelt utformet lokale.

*Drøft og ta stilling til de rettsspørsmålene oppgaven reiser innenfor fagområdene
JUS2111 består av.*